

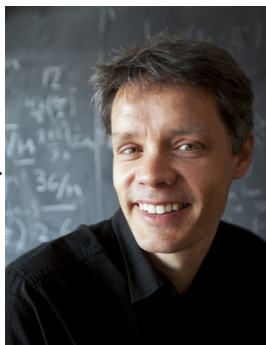
Doris

Nr 29 2016

FRÅN HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

Harry Martinson-priset till Ulf Danielsson

”Harry Martinson-priset för år 2016 tilldelas Ulf Danielsson, professor i teoretisk fysik, för en gärning där vetenskap i världsklass lever sida vid sida med ett stort engagemang för folkbildning. Ulf Danielsson är en fri tänkare som ser värdet i att förklara komplicerade sammanhang på ett enkelt sätt och som samtidigt är öppen för skönlitteraturens och inte minst lyrikens möjligheter att skapa bilder av det som är svårgripbart även för en vetenskapsman.”

Så lyder motiveringen när Ulf Danielsson föräras med årets Harry Martinson-pris. Ulf låter gärna vetenskap och konst samexistera och i sin bok ”Stjärnor och äpplen som faller” (2003) förklarar och levandegör han vetenskapliga teorier genom bland annat texter av Harry Martinson och Marcel Proust.

Danielsson är framför allt känd för sin forskning kring strängteori och kosmologi och har bland annat nått uppmärksammade resultat för sin

Omslagsbilden:

Mnemosynefjäril (det grekiska ordet *mnemosyne* betyder ”minne”). Foto: Ulf Westerberg som välvilligt ställt bilden till förfogande. I hans bok *Sköra Vingar* (2011) kan man läsa mer om denna fjäril.

I sitt föredrag om Aniara i Jämshög den 7 maj kommer **Marianne Westholm** att anknyta till Harry Martinsons skildring av rymdskeppet som en ”jättepappa”. Hon behandlar strukturen i diktverket bl a utifrån tankar kring fjärilmotivet. Så här skriver Marianne:

Att följa med Martinson på vandring i insektsvärlden är ett stort äventyr. ”Det kräver ett visst leklymne och ett visst mått av sorgfrihet för att komma fram till insekterna”, säger han i Utsikt från en grästuva. Tag dig tid, manar han, att blicka in i insekternas rike, och upptäck där fenomen som är lika komplicerade som fysik kan vara. Fjärilen har sin skönhet i form och färg, dess liv är flyktigt, ett kort ögonblick i nuet, men dess betydelse för ekosystemet är stor. Gruppen som helhet har funnits i flera miljoner år. Mnemosynefjärilen är en i Sverige sällsynt och starkt hotad art.

En bra bakgrund kan vara att lyssna till Marianne Westholms föredrag på bokmässan i Göteborg. ”Tre förebilder till Isagel i Aniara”. Det finns här: <http://harrymartinson.se/evenemang/lyssna-till-marianne-westholms-foredrag-om-forebilder-till-isagel/>

forskning om olika typer av svarta hål.

– Jag är verkligen jätteglad för just Harry Martinson-priset. Harry Martinson har betytt mycket för mig och är en av mina absoluta litterära favoriter. Hans sätt att gestalta den moderna naturvetenskapliga världsbilden är oöverträffat, kommenterar Ulf Danielsson.

”Fysiken och astronomin har åstadkommit enorma framsteg sedan Martinsons tid som omöjligt kunnat förutses. Och ändå, jag blir fortfarande lika tagen av de insiktsfulla formuleringarna som här och nu ger mig stöd när jag försöker tänka på det otänkbara.”

Ulf Danielsson i inledningen till Harry Martinson-sällskapets utgåva av essäsamlingen Gyro (2012)

Harry Martinson-priset

- Harry Martinson-priset delas ut till den, de eller den organisation som i Harry Martinsons anda verkar för att värna om den lokala och globala miljön, arbetar aktivt för fred mellan människor och fred mellan människa och natur eller odlar eftertanken och poesin som centrala livskvaliteter. 2016 delas priset ut för femte gången. Pristagare 2014 var Nina Björk.
- Priset delas ut av Olofströms kommun i samarbete med Harry Martinson-sällskapet.
- Prisutdelningen sker i samband med Harry-Martinson sällskapets årsmöte den 7 maj i Jämshög. Prissumman är 83 950 kronor.

Påminnelse:

Prenumerera på Harry Martinson-nyheter

Du vet väl att du kan få hjälp med att hålla ordning på vad som händer i Harry Martinson-sällskapet?

På vår webb www.harrymartinson.se ligger i vänsterspalten en liten ruta där man enkelt kan prenumerera på alla nyheter som publiceras på vår förstasida. Skriv bara in den epostadress du vill använda. Klicka på knappen ”prenumerera”. Du kommer därefter att få ett mejl där du ombeds bekräfta prenumerationen. Sedan är det klart. Varje gång något nytt publiceras får du ett meddelande i din epost.

Ett citat att minnas i orostider:

Om man vågar se bakåt, och inte vågar se framåt då får man se upp!

Tage Danielsson

Blekingeförfattarna Harry Martinson och Ragnar Jändel (1895 – 1939) var båda framstående och epokgörande naturskildrare. De var poeter men skrev också många fina prosatexter om naturen. Blott två år före Jändels död publicerades hans egen "flora", Blommor, som fick många hänförliga läsare, bland dem Vilhelm Moberg. Vid skaldens begravning i maj 1939 sade Moberg bl a: "Du älskade markens blomster, och jordens örter hörde för dig till de stora, levande undren". Mats Rydén har studerat och fängslats av Jändels Blommor och de källor författaren använde.

Ragnar Jändel och en bortglömd flora

I sin bok *Blommor* från 1937 skriver Ragnar Jändel att bland hans äldre källor "bör särskilt nämnas Linnés skrifter samt hovläkarens C.F. Hoffbergs mycket roande och instruktiva *Anvisning till Växtrikets kännedom* av år 1792". Boken "hör till det roligaste den floristiskt intresserade kan läsa".

Jändels omnämnande av Hoffbergs bok är överraskande eftersom den tillhör de i stort sett glömda tidiga svenska flororna. Kanske hade han hittat boken på något antikvariat i Stockholm.

Carl Fredrik Hoffberg (1729-90) var född i Stockholm. Inskrivnen vid Uppsala universitet 1744 disputerade han tio år senare för Linné på en avhandling om renen. Hoffbergs bok *Anvisning till Naturens kännedom* publicerades i tre upplagor (1768, 1784, 1792), med en i den första upplagan avvikande titel från de två följande. Den tredje upplagan, som utkom efter Hoffbergs död, var bearbetad av professor Anders Johan Hagström. Hoffberg har beskrivits som "en stilla, arbetsam och förtjent läkare"; 1765 utnämndes han till Kongl. Hof-Medicus.

Den första upplagan av Hoffbergs *Anvisning* kan knappast karakteriseras som en flora, eftersom den saknar en systematisk artförteckning. Växternas "kännetecken" är angivna på latin, till skillnad från Samuel Liljeblds flora (1792-1816), där texten, till gagn för "nybegginnare", alltigenom är på svenska. Men i tredje upplagan skriver Hagström (jfr ovan) att "Uti en förnyad Uplaga torde blifwa nyttigt: at efter Herr Liljebld göra beskrifningarne på Swenska, således utesluta uttydningen på de Latinske termini". Någon förnyad upplaga utkom dock inte.

Hoffbergs bok erbjuder varierande botaniskt stoff, exempelvis, förutom terminologisk och systematisk information, "Wäxternes Hemorter" (biotoper). "Wäxternes allmänna läkedomskrafter" och en "Blomster-Almanach". Det konstateras att "Svamparne [...] gifwa ingen god föda". Hoffberg citeras vid flera tillfällen av Jändel.

Jändels botaniska intresse, ett harmoniserande inslag i hans turbulenta liv, väcktes på allvar i början av 20-talet, men, som framgår av memoarboken *Barndomstid* (1936), fanns blomintresset redan i barndomen: "han är blomsterkung här på Malmen". Tidigt blev Krok & Almquists *Svensk flora för skolor* (först utgiven 1883) en följeslagare i naturen.

Jändels *Blommor* är en kunskaps- och inlevelsefylld färd genom årstiderna, alltifrån ljus vår, där "solvågens linje stiger och stiger", över "sommarens glädjevärld" till "grå-grå" november. De litterära allusionerna, från Lars Wivallius och framåt, är många. Folkbildaren Jändel anas (jfr Åkesson s. 73). Språket i *Blommor* rymmer mycken poesi, där dock de entusiastiska, överrika superlativen ibland kan ta överhanden. Stråk av "idyll" finns där, men snarast i form av floristisk närsynthet.

Favoriterna i Jändels flora är många, bland dem blåsippan, blåvirran, "på en gång frusen och full av värme", och liljekonvaljen. Men även det mindre iögonenfallande men sirliga darrgräset har sin givna plats i denna bukett.

I Jändels besjälade natur ser blommorna, "sommarens ögon", på oss som vi ser på dem. Eller som Harry Martinson uttrycker det i "Sommar" i *Utsikt från en grästuva*:

Blommorna är på något sätt också sommarens ögon [...]. På en vandring genom en solig ängsmark upplever man framför allt blommornas olika sätt att se på en [...]. I den soliga sommaren har ängen, hagen, träden tusen ögon som möter en vart man än vänder sig.

Mitt favoritkapitel i Jändels *Blommor* är "Gamla boplatser", där människöden och människors längtan länkas samman med växternas livshistoria, med syrenen som generationskonstant. Den förkättrade maskrosens estetiska värden synliggörs, liksom de små hårdiga örterna "vid en vardagsväg".

Jändel intresserar sig också för växternas namn. Han är här vanligen välinformerad, men vad gäller namnens innebörd kan han någon gång fara vilse, som vid rölleka. Denna benämning har inget att göra med 'röd', utan går tillbaka på ett lågtyskt ord med betydelsen 'liten rulle' med syftning på växtens hoprullade blad.

Kärleken till den svenska naturen och den svenska floran följde Jändel genom livet. Och, säger han i "Himmelriket" i *Franciskus med pilbåge*: "jag vill ha blommor i mitt himmelrike [...] men helst vilda".

Litteratur:

Jändel, Ragnar 1937. *Blommor*. Stockholm.

Rydén, Mats 2003. *Botaniska strövtåg*. Svenska och engelska. Uppsala.

Åkesson, Åke 1978. *Hjärtat och facklan*. Ragnar Jändels liv och diktning. Stockholm

Mats Rydén

”Fåglar i poesin” var rubriken på Harry Martinson-sällskapets Nebbeboda akademi 2013, där flera lyrik- och fågelkännare medverkade. Samma år hade ett nummer av tidskriften Lyrikvännen detta tema som visade sig bjuda på många intressanta infällsvinklar. Författaren Ake Åkesson, känd för Doris läsare, delger oss här sina tankar om ämnet.

Om författare och fåglar

Under min uppväxt på en gård i Jämshög på 1920- och 30- talet såg och inte minst hörde jag många fåglar. Harry Martinson växte upp i samma trakt och upplevde alltså samma fåglar som han skildrar på sitt geniala, oefterhärmliga sätt. Det är inte lätt att i skrift återge fågellåten men jag skall försöka så godt det går.

Kornknarren såg man aldrig men från skymningen och sedan natten igenom kunde man höra dess ihärdiga sång från någon klövervall. *Errp*, *errp* eller kanske *snerpp*, *snerrp* liksom i någon slags sågande takt envist, uthålligt. Kornknarren kom att lida svårt avbräck genom den tidigare slåttern med slättermaskin som kunde gå illa åt redena.

Ärlan däremot mera såg än hörde man när den pigg och nyfiken följde ens göranden i trädgårdslandet. Martinson skildrar den så här i *De tusen dikternas bok* (2004):

*Ärlan i ständig vippning
letar och spanar
stannar till och vickar ner,
intar genskjutarställning
och låter insekten själv flyga emot,
snappar till.
Upprepar knepet, vippas, vänder sig,
tricksar sidleds.
Samlar näbbgreppsvis portionerna,
packar och jämkar.
Med den tryggt fastknipna födan
som en mustasch kring näbben
flyger hon till boet.*

Göken lyssnade vi ivrigt efter under våren. Och en vacker dag hördes någonting bortåt Ryssberget till. Är det inte göken? Jo, min sju är det så. Då har den kommit! Och den hördes från väster. Utmärkt. För det hette ju västergök – bästergök. Hur var det sen? Jo, östergök – tröstergök. Hur det förhöll sig med de andra väderstrecken kan jag inte riktig erinra mig, men det vet nog någon läsare.

Harry Martinson skildrar ofta göken. Här ett exempel:

*Hur man än letar påminner man sig ingen annan fågel med så
välbeställt folkburskap som göken. Och förklaringar behöva vi inte
gå in på; de är där så direkta i sin sammanklingande enkelhet att vi
helt enkelt är födda till dem, födda med gökrop i vårt öra – som en
magisk nyckelsång till alla somrars vara.
(Midsommardalen, 1938)*

Koltrasten tycks vara diktarnas älsklingsfågel väl på grund av dess melo-
diska, klara och flötande sång från taknockar och antenner. Självt minns
jag den bäst i vintertid, klängande i en buskar efter bär, svart mot den vita
snön. Men ingenstans har jag hört koltrasten sjunga så som i min hustru
Lises hemstad i Danmark. Dess jublande sång fullständigt mättade luften
sommarmållarna igenom. **Björn-Erik Höijer** har ägnat koltrasten en
hel diktsamling (*Koltrasten*, 1979). Höijer har en väninna som ligger på
sjukhus och som han besöker. Här ur dikten "Sångfågeln":

Han sjöng som en näktergal natten igenom.

...

*Koltrast näktergal, då du sjöng så för henne,
de nätterna lyftes hon ur bädden
över sin plåga.*

Och Martinson i dikten "Psalm" i samlingen *Nomad* (1931):

*I afton är jag sånglös, jag lyss till trastens tal –
en klar, klar bäck i skogen är hans stämma.*

Beskrivningen av sången tyder på en koltrast, möjligen taltrast.

Näktergalen kan jag inte erinra mig att jag hörde under min barndom.
Den figurerar naturligtvis i mycken lyrik, t.ex. i den mästertliga dikten
"Det regnar" av **Ragnar Jändel** i samlingen *Havets klockor* (1923). Här
den första och sista strofen:

*Älskade, vakna upp, stig ut på trappan!
Härligt gråa och stilla moln ha samlats.
I den dunkla, doftande natten sakta
regnet faller.*

...

*Svagt den sinade bäcken börjar porla,
och till höger om den i basselnåren
under de gråa molnen sjunger den gråa
näktergalen.*

Familjen Jändel bodde vid denna tid i Hemsjö vid Mörrumsån i Blekinge, en vacker trakt med en rik flora och fauna.

Skogsduvan. Sin genialitet som diktare visar Martinson när han i en dikt med några få ord lyckas fånga skogsduvans väsen:

*Här dolskas granarna i tunga kåpor
och sländornas eskadrar leda jakten
mot aftonsolen.
Här sjunga tranorna i mörka tempelskogar
där duvor dovröstat allt beklaga.
("Aftonskog" ur samlingen *Passad*, 1945)*

Det är ju precis så den låter: dovt klagande, nästan ödesmättat. I essän "Skogsduvans läte" i samlingen *Det enkla och det svåra* (1939) utvecklar Martinson det närmare:

*Från sin mörka skog ropar skogsduvan ut timmarna. Dovt och
med andan i halsen omtalar hon allt vad som hänt. Alltid
överspänd och dov.
Det finns inga gränser, säger hon. Hör ni vad jag säger. Det
finns inga gränser, och nu skall jag tala om det. Hör nu! Hör nu!
Dovt kom det dova dovande där jag satt ibland grenarna
dovande från marken dån, från skogen suset. Då bars det
fjärranfrån liksom på armar röster som dovan själv, som jag själv
i dovan.*

En fågel som man inte kunde undgå att lägga märke till var *spillkråkan* på grund av dess högljuddhet både beträffande varningsrop men även den gällt visslande sången för att inte tala om dess trummande på t.ex. en stolpe eller trädstam, ett smatter som av gevärsskott. Det lär vid goda betingelser kunna höras upp till fyra kilometer.

Om denna fågel skriver Martinson:

*Det vandrar en klocka
i kväll över gläntorna –
Över skogarna multals: en spillkråkas ekande ljud.
Hon väcker en räv
och mossklädda blocket vid lyans svarta öga
ser dolskt i sin skugga.
Men solens ödleglimt ses klättra uppåt aspens stam.
Det är i lingonens ungdom.*

(Ur *Modern lyrik*, 1931)

En genomgång av Martinsons dikter enbart mellan åren 1929 - 1945 visar att han beskriver eller varje fall omnämner ett 30-tal fågelarter, däribland av naturliga skäl även vattenfåglar. Det tyder på ett rikt fågelliv.

Från och med 1970-talet inträffar emellertid något. Fåglar, i varje fall knutna till agrarlandskapet, börjar minska i antal. Vad kunde detta bero på? Ja, det fanns nog flera skäl. Man började effektivt bekämpa ogräs med kemiska medel. Fröätande fåglar missgynnades naturligtvis av detta. Därtill kom den genomgripande omstrukturering av jordbruket som började vid denna tid, enkelt uttryckt övergången från många mindre jordbruk med allsidig odling till stora odlingsenheter med få växtslag.

En undersökning jag gjort om jordbruket i Listers härad, som Jämshög hör till, visar detta. År 1944 kunde på en och samma gård odlas brödsäd, alltså råg, vete och korn, fodersäd, främst havre, potatis både mat- och s.k. fabrikspotatis. Den sistnämnda gick till stärkelsefabriker och brännerier. Vidare betor, både foder- och sockerbetor, andra foderrotfrukter, grönfoder. Alltså en mycket mångsidig odling. (*Något om jordbruket i Listers härad*, Uppsala, 1959)

Det mesta arbetet utfördes manuellt eller med hjälp av dragdjur. Så t.ex. slogs ängsmark med lie och växte därigenom inte igen med sly. Till varje gård hörde i regel husdjur: hästar, kor, grisar, höns, vilket medförde en riklig förekomst av insekter. Jag mins hur man kunde se fåglar leta något ätbart i spillningen efter boskap. Det hände också att en fågel slog sig ner på t.ex. en ko och pickade i pälsen. Till ömsesidig förnöjelse får man förmoda. Det nu skildrade innebar naturligtvis lämpliga biotoper för många fågelarter.

Min beskrivning gäller inte enbart Martinsons och min hembygd utan mera generell och har utförligt skildrats av Johan Wretenberg i doktorsavhandlingen *The Decline of Farmland Birds in Sweden*, Uppsala, 2006.

Låt mig få avsluta med ännu en fågelskildring av Martinson. Det gäller *taltrasten* och här med en filosofisk anknytning, annars vore det ju inte Martinson:

Så uppstämmer han då sången: En liten trastfågel spelar på ett jättestort instrument som består av enorma luftmassors relativa lydighet att rent upptaga och rent kringföra strupflötens ljud.

Han sjunger länge så, ända tills det skymmer och sången ger en bild av fjärrbågens krökning, genom längtansvärlden och av stämningens innehålls ärlighet och oärlighet, allt tvingat samman till en frågandets tråd som försvinner i riktning mot den stora Ingentingklockan, den som smälter ner inne i kärnan av den nedgående solen.

(*Midsommardalen*, 1938)

Ake Åkesson

Harry Martinson-sällskapet Program för årshögtid 2016

Fredagen den 6 maj

- 17.30 Samling i Fornebodastugan (samåkning från Jämshögs folkhögskola kl. 17.00.)
- **Harry Martinsons födelsedag** – 112 år. Vi högtidlighåller hans årsdag/Åke Widfeldt och Johnny Karlsson.
 - **Textil berättarkonst** – konstnären Annika Ekdahl, Kyrkhult, berättar om sitt konstnärskap och om sina samtida gobelänger.
- 19.30 **Kvällsmat i Fornebodastugan.** Vi berättar om stugan, dess historia, nutid och framtid.
- 20.30 **Återresa till Jämshög och Olofström.**

Lördagen den 7 maj

- 8.30 Från 8.30 öppet på Jämshögs folkhögskola. Vi bjuder på morgonkaffe.
- 9.00 **Välkomsthälsning och utdelning av Harry Martinson-priset till Ulf Danielsson.** Harry Martinson-sällskapets ordförande Åke Widfeldt och kommunstyrelsens ordförande i Olofström, Sara Rudolfsson. Därefter föreläsning av pristagaren.
- 10.00 **Sällskapets Årsmöte.** Därefter förmiddagskaffe.
- 11.15 **Att skriva naturessäer.** Med utgångspunkt från Harry Martinson berättar Tomas Bannerhed om naturen som inspirationskälla för skrivandet. Han samtalar med Johnny Karlsson och från sin bok *I starens tid* och Harry Martinsons *Naturessäer* och *Blekinge*.
- 12.30 **Lunch**
- 13.30 **”Kan puppan bli en kosmisk fjärl? Den dolda strukturen i Aniara.”** Marianne Westholm föreläser med anledning av att *Aniara* fyller 60 år.
- 14.30 **Eftermiddagskaffe.**
- 15.00 **”Nu går solen knappast ner, skärmar bara av sitt sken...”** Harriet och Eva Martinson samtalar om sin far tillsammans med barndomsvännen Lena Havland.
- 16.00 (c:a) Dagsprogrammet avslutas.
- 19.00 **Högtidsmiddag i matsalen på Jämshögs folkhögskola.**

Söndagen den 8 maj

Bussutflykt till Österlen

Avresa från Jämshögs folkhögskola 08.30.

ca 10.00 Ankomst Brinkehem i Brösarp. Jan-Öjvind Swahn med flera berättar om Harry Martinson och familjen Swahn i Karlskrona. Kaffé serveras.

ca 12.00 Lunch på hotell Svea i Simrishamn. Kåseri om Piraten.

ca 13.30 Besök hos Ingvar Holm och Karin Sverenius på Vik.

ca 15.00 Återresa. Vi passerar Kristianstad ca 16.00. I Jämshög ca 16.30.

Årshögtiden genomförs i samarbete med

**Skicka in anmälan
senast måndagen den 25 april**
till Harry Martinson-sällskapet,
c/o Jämshögs folkhögskola, Kulltorpsvägen 2, 293 72 Jämshög.

Fax 0454-492 41. E-post info@jamshog.org

Pengarna insättes på Harry Martinson-sällskapets bankgiro 5662-5890
senast den 25 april. Skriv ditt namn och "Majdagar".

Anmälningsblankett kan också erhållas via vår hemsida
www.harrymartinson.se

Klockriketeatern återgår till nomadtillvaro

KLOCKRIKETEATERN som grundades 1994, fick sitt namn av föreställningen "Vägen till Klockrike" som den grundande gruppens medlemmar framfört under åren 1991-92. Föreställningen var Kristin Olsonis dramatisering av Harry Martinsons Vägen till Klockrike - alltså är det Martinson som gett teatern dess namn - det är också Martinsons ande, språk och konstnärskap som teatern ville hylla i en tid då action, våld och "machismo" var starkt dominerande i den finska teatern.

Teatern startade programenligt som luffarteater med spelplatser valda efter pjäs – vi spelade i kyrkor, bombskydd, museer, hallar, skolor. Det kändes konstnärligt meningsfullt men var en ekonomisk katastrof – publiken hann inte med till de olika adresserna.

När en liten scen i centrala Helsingfors blev ledig 1998 beslöt vi därför att hyra den tillsammans med Unga teatern - en barn- och ungdomsteater som med sitt större statsstöd blev huvudhyresgäst.

Klockriketeatern spelade en varierad repertoar bibehållande höga kvalitetskrav. Ett flertal skådespelare slöt solidariskt upp kring Martin Kurtén och Kristin Olsoni som ansvarade för teatern, konstnärligt och ekonomiskt. Det var dock framför allt Martin Kurtén som med sina rolltolkningar bar upp föreställningarna ända tills en svår sjukdom hindrade honom från att stå på scen.

2005 övertog Dan Henriksson chefskapet efter Olsoni och utvecklade teatern efter delvis nya linjer, men behöll teaterns särart på Helsingfors teaterkarta. Då Unga teatern nu lämnar huset har Klockriketeatern inte ensam råd med hyran och har djärvt beslutat återgå till nomadtillvaron. Som ett avsked till scenrummet och samtidigt en återgång till rötterna beslöt Henriksson göra en publik läsning av "Vägen till Klockrike" med de skådespelare som nu finns på teatern. Med Olsoni som regissör gavs två föreställningar där läsning av texten kompletterades med sceniska situationer och musik.

Markku Luuppalas musik, komponerad för originalföreställningen, och Martina Roos' sång – som ingick i föreställningen "Under Katalpaträdet" år 2004 – har väckt mycken uppmärksamhet, och planer finns på att utge en skiva. Det varma mottagande "minnesföreställningen" fick under dessa decemberdagar gav mersmak - kanske återföds föreställningen ännu en gång, någonstans?

Kristin Olsoni

Journalisten Gunnel Arbin besökte vår monter på bokmässan och lovade då att återkomma med en berättelse om ett oförglömligt möte med Harry Martinson vid sjön Sillen. Här är hennes text.

En radiumsekund vid stranden av Sillen

Det var sommaren 1958 och jag skulle äntligen få träffa Harry Martinson som jag beundrat alltsedan jag läste *Nässlorna blommar* i gymnasiet ett decennium tidigare. Skalden bodde då i en villa vid stranden av sjön Sillen nära Gnesta söder om Stockholm. Förmedlare var författaren Eskil Bergen, som känt Martinson sedan 1930-talet, då bägge var medlemmar i Clarté, som Bergen för övrigt skrivit en bok om. Bergen hade redan tidigare tagit med sig ett par andra unga kvinnor som hade velat få sina diktförsök bedömda av Akademimedlemmen, något som Martinson var för snäll att säga nej till. Jag kom utan poesi i bagaget och visste då inte att jag skulle skriva dikter. Men det var många år senare.

På den tiden var det viktigt att använda korrekt tilltal och jag började med "doktor Martinson". Av nervspänningen inför mötet brast jag i gråt och det lättade upp stämningen. Sedan blev det snabb övergång till Harry och Gunnel.

Dagen var solig och varm och vi gick ut på framsidans terrass. Vi talade om Harrys oförglömliga bok om sin hårda barndom och han berättade om att han bett till Gud för att undkomma de bitska gårdshundarna på sin skolväg men att det inte hade hjälpt. En stund efteråt sade han plötsligt: – Två gånger i mitt liv har jag upplevat en radiumsekund, då jag genomskådade allting.

Jag förstod att han hade haft en mystisk upplevelse. Vi gick åter in och stannade framför en bokhylla. Jag hade träffat tillräckligt många författare för att upptäcka att det är de dåliga skrivarna som vill pracka på en sina egna alster. Harry däremot pekade på hyllraderna och sade: – Välj vilken bok du vill!

Hastigt tog jag Samuel Butlers *Erewhon* och Harry skrev "Minne av ett sommarbesök vid stranden av Sillen".

Därpå ville han visa sina bägge gäster sin lanthandel i ett uthus och Eskil sade att det var ett tecken på verklig uppskattning.

Gunnel Arbin

Litteraturtidningen Parnass nr 4, 2015, hade som tema hur vi skapar läslust hos framför allt unga läsare. Doris anknäver till detta ämne och ger två exempel på hur man i skolans värld kan öka elevernas intresse och förståelse för det man läser.

Värdet av en dikt i klassrummet

I *Nordens Tidning* nr 3, 2015, berättar **Maria Edgren**, lärare, författare och poet, om ett arbete hon gjorde tillsammans med sina elever i årskurs 8. De studerade dikters uppbyggnad och lyssnade när poeter läste sina egna dikter. Så arrangerade man ett "Mini-Babel", d v s ett litterärt rundabordsamtal. Eleverna fick visa hur de tolkade dikterna och upptäckte "att ingen tolkning var den andre lik". Just denna olikhet i tolkningen av dikterna gav rika tillfällen till givande diskussioner.

Så här avslutar Maria sin text: "Det kändes stort, för mig som lärare, att eleverna själva upptäckte att en dikt av till exempel Ferlin eller Boye innehåller saker och värden som än i dag är allmängiltiga, d v s angår oss fortfarande. Att en poet är en betraktare av sin tid men också formad utav den tid som flytt. Att dikten är en röst som talar till oss, till den som släpper in och vill lyssna. Jag vill säga att ungdomen inte alls övergett dikten, det kanske i stället är vi andra som är omedvetna om hur stort värde den har."

Litteraturprofilerad förskola

I *Lärarnas Tidning* nr 2, 2016, läser vi om en intressant satsning på litteratur i **Stensjöns förskola, Mölndal**. Detta initiativ har lett till bättre läsförståelse i årskurs 3. Böcker används mycket på denna litteraturprofilerade förskola. Just i år har man bl a valt ut Mia Nilssons saga "Hugo – vilken cirkus". En av lärarna har klätt ut sig till björnen Hugo och barnen engagerar sig med liv och lust i det som händer.

Ur Mölndals kriterier för en litteraturprofilerad förskola hittar vi att förskollärarna

- dagligen ska välja böcker och sätt att läsa så att det blir positiva läs- och berättarstunder för barnen
- alltid ska använda sig av berättelser och sagor i temaarbetet
- ska se till att alla barn får besöka bibliotek eller bokbuss minst två gånger per år

Förskolan ska dessutom äga ett stort antal egna böcker.

Vid en utvärdering har det visat sig att de barn som gått i en förskola med litteraturprofil hade bättre resultat än riksgenomsnittet på det nationella provet i årskurs 3.

Kalendarium

Ett intressant arrangemang på ABF, Sveavägen 41, Stockholm 4 april
Harry Martinson och Japan
Kaj Falkman, diplomat och författare om Harry Martinsons möte med Nobelpristagaren Yasujari Kawabata 1968, om Haiku-blicken i Martinsons naturlyrik, om varningsropen efter Hiroshima och om världsansvaret för vår överlevnad. Kl. 18.00. Välkomna!

Harry Martinsondag på Jonsereds herrgård 3 maj
Traditionsenligt kommer en särskild Martinsondag att anordnas på Jonsereds herrgård i samarbete med Göteborgs universitet i början av maj. I år har evenemanget *Aniara 60 år* som tema.

- Kl. 12.00 arrangeras ett Aniaraseminarium för särskilt inbjudna. Medverkande är bl a Harry Martinson-pristagaren professor **Ulf Danielsson**. Mer information: Eva Staxäng, eva.staxang@gu.se .
- Kl. 18.00 hälsas allmänheten välkommen till Herrgårdsscenen där **Helge Skoog** och **Gunnar Edander** kommer att framföra sitt bejublade Aniaraprogram.

Sällskapets årshögtid 6 - 8 maj i Jämshög med utflykt till Österlen.
Se mittuppslaget.

Nässelfrossa i Olofström med omnejd 26 juni – 3 juli
Tema: **Människan och Maskinen**. Harry Martinson-sällskapet svarar för flera programpunkter.
Anmälan och information: www.nasselfrossa.se

Bokmässan i Göteborg 22 – 25 september med fokus på yttrandefrihet
Besök vår monter. Lyssna på våra föreläsningar på De litterära sällskapens scen. Mer information om bokmässan: www.bokmassan.se
Kontaktperson för vårt sällskap: Irmeli Romo, irmeli.romo@gmail.com , tel. 070 302 56 74.

Nebbeboda Akademi 12 oktober
På Aniaras 60-årsdag arrangeras detta seminarium i Harry Martinsons gamla skola i Blekinge. Mer information längre fram.
Se www.harrymartinson.se

- Det händer mycket med anknytning till Harry Martinson på olika håll i Sverige. Så fort vi får reda på ett arrangemang lägger vi ut det på vår hemsida. Tipsa oss gärna om du får kännedom om t ex föreläsningar eller sceniska framträdanden. Mejla eller ring vår webbredaktör, info@lonnbom.se , tel. 0708-310392.

Från vintrigt Mölndal till ”sommarens lövkyrkor”

En januarikväll 2016 var vi, ca 80 personer, samlade i Stensjökyrkan i Mölndal. Där fick vi njuta av Martin Bagge som spelade gitarr och piano och sjöng ett tiotal av sina tonsättningar av Martinsons lyrik.

Vi fick också höra PH Ahlgren på basackompanjemang och den 40-hövdade Stensjöns Kyrkokör. ”För den som älskar Harry Martinson samverkar allt till det bästa”, för att travestera Paulus i Romarbrevet. Bagges finstämda och inklämmande musik till t ex ”Juninatten” eller hans kraftfulla toner i den kända ”Vår i stapelstaden” (= Göteborg), gjorde kvällen upplevelserik.

Bagge inte bara sjöng utan reciterade även några dikter, bl a Vinterhat: ”Torr och död som halm syns vassen stå i ett glashårt skruvstäd klämd i vinterns is.” Martinson var ju inte någon ”vinterdiktare”, så ton(!)-vikten låg på sommarlyrik: ”Om sommaren är ingen ko på isen”, ”Junis äventyr”, ”Sommarpsalm” (= nr 80 i *Aniara*).

Körens stilla ackompanjemang under B. Landgrens ledning, skapade en mild stämning i kyrkorummet, så det var, som Åke Widfeldt avslutningsvis påpekade, synd att Harry Martinson inte själv fick uppleva denna kväll!

Gunnel-Maria Palmqvist

Läs mer om Stensjön och Mölndal på sidan 14.

Aniara fortsätter sin tidlösa rymdresa!

Här på Jorden fyller Aniara 60 år och närmar sig den mänskliga pensionsåldern. De 60 åren firas på många sätt – även Kungl. Operan vill uppmärksamma Aniara genom ett inslag i konsertserien *Oerhört Öhört*. **Den 21 april 2015 kl 18.00** presenteras Framtidens sköna klanger med kompositioner av Lars-Erik Larsson och Karl-Birger Blomdahl. Denna gång framförs utdrag ur Larssons opera Prinsessan av Cypern (1937) samt Blomdahls opera Aniara (1959). Medverkande är Sara Olsson, sopran, Jon Nilsson, tenor, Susann Végh, mezzosopran, Karin Andersson, sopran, Linda Kindblad, mezzosopran samt Kristina Martling, alt. Dessa guldkorn från svensk opera- och kammarmusik presenteras av Operans dramaturg Katarina Aronsson. Serien *Oerhört Öhört* görs i samarbete med Musikaliska akademien.

• Jag är övertygad om att Harry Martinsons Aniara-sånger – ”En revy om människan i tid och rum” – kommer att fortsätta vara ett guldkorn utan någon pensionsålder! Och Aniara vinner i nya översättningar även läsare i andra länder, senast med stor uppmärksamhet i Spanien.

Göran Bäckstrand

Doris

är Harry Martinson-sällskapets medlemstidskrift.
Utkommer två gånger om året, vår och höst.

Bidrag sänds till:

Åke Widfeldt, Trestegsvägen 8, 514 31 Tranemo

E-post: ake.widfeldt@telia.com Tel. 0325-70732

Redaktör för detta nummer: Åke Widfeldt.

Doris produceras hos Pernillas Grafiska i Blekinge AB i Mörrum.

Kansli:

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

c/o Jämshögs folkhögskola, Kulltorpsvägen 2, 293 72 Jämshög

Tel. 0454-463 40. Fax 0454-492 41

E-post: info@jamshog.org

Bankgiro 5662-5890

Hemsida: www.harrymartinson.se

Se även <http://harrymartinsonitiden.blogspot.com>

Så här blir du medlem i Sällskapet:

Årsavgiften är

200 kronor för enskild medlem (erhåller sällskapets årsbok)

(För boende i utlandet är avgiften 300 kr)

50 kronor för familjemedlem.

Mejla till info@jamshog.org eller skicka vanlig post till adressen ovan.

Sätt samtidigt in avgiften på bankgiro 5662 – 5890.

Glöm inte att uppge namn och adress, gärna via mejl.

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPETS

STOCKHOLMSGRUPP

Kontaktpersoner:

Eva Risberg

E-post: evarisberg04@hotmail.com

Tel. 08-641 90 19; 070-592 99 12

Semir Susic

E-post: semirsusic@gmail.com Tel. 076-252 67 63

Lena Havland-Erlandson

E-post: lena.havland@spray.se Tel. 0708-121 573; 08-612 15 73

Göran Bäckstrand

E-post: goran.backstrand@sobernet.nu

Tel. 08-766 40 05; 073-441 25 86

Gunilla Aldén till minne

Gunilla Aldén (1943-2015), en nyckelperson för vårdandet av Harry Martinsons minne, har avlidit.

Den snöfallande himmelen
fortsätter med den omständliga nedpackningen.
Nu kommer vi att förvaras till våren.
Drivorna växer till fönsterhöjd.
Bakom trettondagsknuten tittar kylan fram
med frusen talg i blicken.

Harry Martinson: ”Januari” (Ur *Gräsen i Thule*)

Gunilla Aldén har lagt ner mycket arbete på att fördjupa och sprida kunskap om Harry Martinsons liv och diktning, inte minst genom sitt arbete med Harry Martinsons boksamling på biblioteket i Olofström. Hennes arbete låg till grund för Sällskapets årsbok 2014, *”Till Harry från...”*, som fått stort erkännande. Gunilla var en värdefull tillgång vid Harry Martinson-sällskapets årshögtider och andra samlingar med litteraturen i centrum, då hon gärna betjänade besökare med sitt stora bokliga kunnande. Hon har även gjort en ovärderlig sammanställning av de många översättningar som gjorts av Harry Martinsons böcker.

Gunilla lämnade oss när hennes diktval för *Månadens Martinson* så väl tolkar naturen runt omkring oss, när snön faller. Metaforen ”Nu kommer vi att förvaras till våren”, ger en dimension av trygg tillförsikt. Något annat väntar bortom det som nu sker och är.

Gunilla Aldén var mycket väl förtrogen med Harry Martinsons tankevärld och hon kunde förmedla dimensioner, som kanske inte spontant var öppna för läsaren. Det var högtidsstunder i Harry Martinson-rummet på biblioteket i Olofström när hon delgav lyssnare sina erfarenheter. Lågmäld och med mycket stor kompetens satt hon under Bror Hjorts konstverk av Harry Martinson, *Giv doft i blomma*, flankerad av Martinsons Nobeldiplom av Gunnar Brusewitz, talade och fångslade oss med sitt stora litterära engagemang och rika förråd av kunskap.

I Harry Martinson-sällskapets olika skrifter finns hennes textval med hennes kommentarer bevarade, bl.a i *Giv doft i blomma*, *Till Harry från...* och *Månader med Harry Martinson*.

Mötena med Gunilla Aldén var alltid berikande, i olika litterära sammanhang liksom i stilla samtal, och det hon där gav finns nu kvar och bevaras med stor tacksamhet. Vi känner med vännen Gunilla som lämnat oss, att våren trots allt väntar bortom vinterns ”nedpackning”.

Rune Liljenrud Åke Widfeldt

Ann-Katrin Tideström, författare och mångårig radiojournalist, är en av de många eldsjälar i vårt land som sprider kunskap om Harry Martinson och hans diktning. Hon har också länge varit engagerad i den unika kulturgärningen som Nattfestivalen i Korpilombolo utgör. Ann-Katrin berättar här bl a om hur Aniara kom att hamna i Korpilombolo.

Aniara i Korpilombolo

Från den ombyggda järnhandeln som nu är kaxigt Kulturhus vandrar jag mot dansföreställningen i det väl använda Medborgarhuset. Ibland tar jag lånesparken och viner iväg till Uusitalogården där det alltid är eld i järnspisen eller till cellokonserten i kyrkan med altartavlan av rödaste rosor. Jag tar mig fram under norrsken och malvafärgade himlar och tänker på en huvudperson här för många år sedan - Juan Ramón Jiménez.

I december 2015 firades den 11:e Nattfestivalen i Korpilombolo. Under 13 magiska dagar bjuds tordedalingar och tillresta på kultur i alldeles hanterbara mängder. Den här gången råkar det vara samma dagar som den stora miljökonferensen äger rum i Paris, samma dagar som tågen norrut fylls till sista plats med flyktingar från Mellanöstern. Innan gränserna stängdes i de stora transithallarna.

– Aniara är så märkvärdigt aktuell säger Linnéa Nylund, en av eldsjälarna bakom dessa mörkerveckor fyllda av musik, litteratur, konst och filosofi. Aniara knyter an till allt det som händer på jorden just nu. Aniara påminner oss om att vi måste värna vår jord, naturen och våra medmänniskor. Alla de tankarna finns i Aniara.

Nattfestivalen föddes ur den svenskättade colombianske författaren och nattsuddaren Leon de Greiff's berättelser om Gaspar de la Noche, Gaspar von der Nacht, Gaspar de la Nuit. Mannen som söker den ”absoluta tillflyktsorten” och finner den i Korpilombolo. Där hittar han äntligen tystnaden och mörkret som ger plats för eftertanke, skapande och drömmar. I dagsljuset är människan kontrollerad och rationell. Bara i nattens mörker möter hon sig själv menade León de Greif, som under fem år var diplomat i Sverige och levde mellan 1895 och 1975. Han hyllade natten och är själv en hyllad diktare i sitt hemland. Många colombianska litteraturvetare och kulturpersoner har besökt Korpilombolo genom åren och jag anar att han har något av Harry Martinsonstatus i sitt hemland.

2004 landade Aniara för första gången i Medborgarhuset i Korpilombolo. Då var det hundra år sedan Harry Martinson föddes och det firade vi i Norrbotten lika väl som i Blekinge. Själv gjorde jag bl.a. en föreställning

där Siv Minell från Hassmundhult oföglömligt reciterade och Lisa Henrix dansade fram ”Revyn om människan i tid och rum”

Nu 11 år senare ägnas Aniara de avslutande festivaldagana. De nordnorska filosoferna Holger Hole och John Gustavsen inleder med ett seminarium om ”Den nödvändiga olydigheten”. Nödvändig genom historien. Nödvändig i dag också.

Författaren och folkbildaren Karl-Olof Andersson ger oss en fullödig introduktion till Harry Martinsons liv och författarskap. Själv berättar jag om några högst personliga möten med Aniara och professorn och läkaren Gunnar Westberg skakar oss djupt med sin redogörelse för dagens kärnva-penhot. Harry Martinson behövs! Och Aniara lever vidare, det försäkrar sällskapets ordförande, Åke Widfeldt, och ger många glädjande exempel. Martin Bagges konsert på kvällen är ytterligare ett bevis på det.

Aniaradiskussion i Korpilombolo. Fr v Linnéa Nylund, Karl-Olof Andersson, Martin Bagge, Gunnar Westberg, Åke Widfeldt.

– Också i Korpilombolo kommer Aniara att leva vidare, säger Julián Vásquez, litteraturvetare i Stockholm, med rötterna i Colombia. Det var han som födde hela idén om en Nattfestival i Korpilombolo och fick byborna med sig. Ingen metafor kan vara bättre att jobba utifrån, menar han och bekänner hur fruktansvärda imponerad han är av Harry Martinson.

– När vi nu bestämt oss för att låta Aniara återkomma varje år är det också för att folkbildningstanken är starkt förankrad i oss alla, säger Linnéa Nylund. Aniara passar in där; ett litterärt verk som vi kan bygga ut med seminarier och samtal. Vi kan bjuda in föreläsare som har tänkt mycket, kan mycket och som ställer saker lite på huvudet.

**Jag är en av dem som läste Harry Martinson i skolan men inte brydde mig speciellt sedan, säger Linnéa. Nu har jag upptäckt att han är helt fantastisk. Hela tiden hittar jag nya guldkorn. Inte bara i Aniara utan också i allt annat han skrivit.
Han är helt rätt här i Korpilombolo.**

Ann-Katrin Tideström